

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційної роботи

**На здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
за освітньою програмою «Міжнародна економіка»**

ЗА ТЕМОЮ:

**«СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ
ТОВАРАМИ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ)»**

Виконавець:

Студентка ФМЕ , гр. 43

Голіцина Ольга Андріївна _____

Науковий керівник:

д. е. н., професор

Козак Юрій Георгійович _____

ОДЕСА-2021

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зовнішньоторговельні зв'язки є важливим індикатором економічного розвитку країни та її регіонів. В умовах глобалізації значення зовнішньої торгівлі суттєво зростає, оскільки національні економіки стають все більш відкритими і вразливими до впливів зовнішнього середовища. Розвитку міжнародної торгівлі сприяє діяльність СОТ, інтеграційні процеси в окремих регіонах світу.

Зовнішньоторговельні зв'язки є особливо актуальними для країн з перехідною економікою. Ці країни активно переживають структурну перебудову економічної системи, що безпосередньо відображається і на структурі зовнішньої торгівлі. Україна, визначивши пріоритети європейської інтеграції, переживає глибокі зміни в економічному розвитку. Це стосується і зовнішньої торгівлі. Економіка України пройшла процес трансформації від планової командно-адміністративної до ринкової, переживала періоди зростання і спаду, а нині змінює вектор розвитку від Російської Федерації і країн СНД до Європейського Союзу. Всі перелічені процеси проектуються на зовнішньоторговельні зв'язки України та її регіонів, виступаючи чинниками їх динаміки, трансформації товарної і географічної структури.

В умовах сучасних економічних перетворень, жорсткої міжнародної конкуренції на світових ринках товарів важливим інструментом реалізації зовнішньоекономічної політики Одеського регіону є зовнішня торгівля товарами. Вона спрямована на збалансування виробничих можливостей регіону та переваг споживачів, дає змогу одержати дефіцитні товари, а також реалізувати надлишок окремих товарів, що не поглинаються внутрішнім ринком. Розвиток зовнішньої торгівлі товарами компенсує недостатнє забезпечення Одеського регіону відповідними ресурсами, сприяє захисту його торговельних інтересів та стабільному зростанню валового регіонального продукту. Однак проблемами підвищення рівня ефективності зовнішньої торгівлі товарами є відсутність дієвої зовнішньоторговельної інфраструктури, сировинний характер експорту, залежність економіки від монопольних імпорتنих ринків постачання енергоносіїв та матеріальних ресурсів. У цьому контексті доцільним є визначення подальших перспектив розвитку зовнішньої торгівлі товарами Одеського регіону з урахуванням специфіки сучасних економічних умов.

Мета роботи – провести дослідження стану та перспектив розвитку зовнішньої торгівлі товарами Одеського регіону.

Для реалізації поставленої мети в роботі потрібно вирішити наступні завдання:

- 1) з'ясувати поняття, особливості та чинники зовнішньої торгівлі товарами Одеського регіону;
- 2) розглянути світову та українську практику регулювання зовнішньої торгівлі товарами;

- 3) описати методи аналізу зовнішньої торгівлі товарами Одеського регіону;
- 4) охарактеризувати Одеський регіон в якості суб'єкта зовнішньої торгівлі товарами;
- 5) провести аналіз чинників впливу на зовнішню торгівлю товарами Одеського регіону;
- 6) проаналізувати динаміку та структуру зовнішньої торгівлі товарами в Одеському регіоні;
- 7) обґрунтувати перспективи розвитку зовнішньої торгівлі товарами в Одеському регіоні;
- 8) розробити рекомендації щодо покращення зовнішньої торгівлі аграрно-продовольчими товарами Одеського регіону.

Об'єктом дослідження в роботі виступає процес здійснення Одеським регіоном зовнішньої торгівлі товарами.

Предметом дослідження є теоретичні та науково-практичні засади стану та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі товарами Одеського регіону.

Методи дослідження. У процесі наукового дослідження застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Під час теоретико-методичного аналізу зовнішньої торгівлі товарами в Одеському регіоні із загальнонаукових методів застосовано аналіз та синтез, індукція та дедукція, абстрактно-логічний метод, методи класифікації, наукової абстракції, узагальнення. До спеціальних методів належать метод економічного аналізу (застосований під час аналізу показників стану зовнішньої торгівлі товарами в Одеському регіоні), SWOT та PEST аналіз (для дослідження чинників впливу на зовнішню торгівлю товарами Одеського регіону), графічний та табличний (для наочного зображення результатів дослідження).

Інформаційну базу дослідження складають наукові публікації та монографічні видання українських і зарубіжних учених, нормативнозаконодавчі акти України, матеріали наукових конференцій і досліджень, електронні ресурси світової мережі Internet, дані Державної служби статистики України та Головного управління статистики в Одеській області.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднують вісім підрозділів, висновків та списку використаних літературних джерел.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ ОДЕСЬКОГО

РЕГІОНУ» розглядаються теоретичні аспекти зовнішньої торгівлі товарами регіону, досліджено теоретичне підґрунтя та особливості зовнішньої торгівлі товарами регіону, наведено світова та українська практика регулювання зовнішньої торгівлі товарами, надані основні методи аналізу зовнішньої торгівлі товарами.

У другому розділі «АНАЛІЗ СТАНУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ» охарактеризовано Одеський регіон як суб'єкта зовнішньої торгівлі товарами, узагальнено чинники, що впливають на зовнішню торгівлю товарами, проаналізовано географічна структура та динаміка зовнішньої торгівлі товарами в Одеському регіоні.

У третьому розділі «НАПРЯМИ СТИМУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ» досліджено перспективи розвитку зовнішньої торгівлі товарами в Одеському регіоні, запропоновано рекомендації щодо покращення зовнішньої торгівлі аграрно-продовольчими товарами Одеського регіону.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумок проведеному дослідженню, можна зробити наступні висновки.

1. Зовнішня торгівля товарами регіону - це торгівля регіону з регіонами інших країн, яка передбачає оплачуване вивезення (експорт) та ввезення (імпорт) товарів. Міжнародний торговий обмін товарами є важливою умовою економічного зростання регіону, засобом, який регіон застосовує для розвитку та подальшої спеціалізації своєї економічної системи, збільшення продуктивності праці й ефективного використання наявних ресурсів. Для регіону роль міжнародної торгівлі товарами проявляється в тому, що вона є важливим сектором регіонального господарства, відіграє важливу роль у розвитку людського капіталу, впливає на функціонування і розвиток матеріального виробництва, забезпечує якість економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності регіону.

2. Вивчення зарубіжного досвіду регулювання зовнішньої торгівлі товарами дає змогу стверджувати, що на різних етапах розвитку країн-лідерів світової торгівлі їх уряди застосовували заходи жорсткого протекціонізму, завдяки яким відбувалася стабілізація економічної ситуації, розвивалася промисловість та закріплювалися позиції країн на світовому ринку. Але на сьогоднішній день, враховуючи динамічний розвиток глобалізаційних та

інтеграційних процесів, зовнішньоторговельна політика більшості розвинених країн є ліберальною та відкритою, спрямованою на встановлення та розвиток багатовекторних торговельних зв'язків. В Україні центральне місце в державному регулюванні зовнішньої торгівлі товарами належить митнотарифному регулюванню, яке є дієвим економічним інструментом регулювання зовнішньоекономічних відносин і захисту національної економіки від зовнішнього неконтрольованого впливу. До найпоширеніших нетарифних інструментів державного регулювання зовнішньої торгівлі товарами в Україні належать квотування та ліцензування.

3. Для визначення поточного стану, тенденцій та перспектив розвитку зовнішньої торгівлі товарами Одеського регіону можна застосовувати різні методи, які доцільно поділити на дві категорії - неформалізовані (якісні) та формалізовані (кількісні). До неформалізованих методів слід віднести описовий та узагальнення статистичних даних. Формалізованими методами аналізу стану міжнародної торгівлі товарами є: індикативний, індексний, міжнародних зіставлень, структурний аналіз, матричний аналіз, дисперсійний аналіз, кореляційно-регресійний аналіз, сценарне планування (прогнозування), гравітаційне моделювання, імітаційне моделювання, моделювання одновимірних часових рядів та стохастичне моделювання.

4. Одним із лідерів міжнародної торгівлі в Україні є Одеський регіон. З метою розвитку міжнародного співробітництва Одеський регіон став дійсним членом багатьох європейських організацій. Одеський регіон як суб'єкт зовнішньої торгівлі за останні роки демонструє суттєвий економічний розвиток, обсяги його валового регіонального продукту зростають щороку. Із негативних тенденцій слід відзначити: зниження інвестиційної активності Одеського регіону на міжнародній арені, а також зменшення обсягу експортних та імпорتنих операцій за 2011-2020 роки. При цьому економіка Одеського регіону є імпортозалежною, оскільки імпорт товарів та послуг перевищує їх експорт.

5. В роботі був проведена оцінка чинників впливу на зовнішню торгівлю товарами Одеського регіону за допомогою методу SWOT та PEST аналізу. Виявлено, що сьогодні існує низка негативних чинників, що мають значний стримуючий вплив на розвиток зовнішньої торгівлі товарами Одеського регіону (низька міжнародна конкурентоспроможність товарів, нерозвинутість базових інститутів ринкової економіки, недосконалість механізмів державного регулювання ЗЕД, нерозвинутість ринкової інфраструктури підтримки експорту товарів, пандемія COVID-19 та ін.).

6. В цілому за останні десять років експорт товарів Одеського регіону зменшився на 11,7%, а імпорт товарів – на 45,4%. Це свідчить про зниження рівня міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону на світовому ринку товарів. Сальдо зовнішньої торгівлі свідчить про імпорتنу орієнтованість Одеського регіону в міжнародній торгівлі товарами. В

структурі експорту товарів Одеського регіону найбільшу частку займають продукти рослинного походження, а в структурі імпорту товарів - машини, обладнання та механізми. За географічною ознакою найбільша частка в структурі експорту товарів Одеського регіону припадає на Туреччину, а в структурі імпорту товарів – на Китай.

7. В роботі обґрунтовані перспективи розвитку зовнішньої торгівлі товарами в Одеському регіоні з урахуванням специфіки сучасних економічних умов, а саме: диверсифікація товарної структури регіонального експорту; збалансування структури експорту та імпорту у розрізі країн-торгових партнерів Одеського регіону; спрямування політики імпортозаміщення на посилення орієнтації певних категорій промислових виробництв; створення ефективного інституційного середовища зовнішньої торгівлі товарами в Одеській області; удосконалення портово-логістичної системи зовнішньої торгівлі товарами Одеського регіону. В роботі проведено змістовний аналіз кожного з перелічених шляхів розвитку зовнішньої торгівлі товарами Одеського регіону та зазначено, що такі істотні зміни повинні відбуватися, як на регіональному, так і на державному рівні. Нині Одеський регіон не в змозі самостійно на регіональному рівні, без державної допомоги, провести настільки масштабні реформи у зовнішньоторговельній сфері.

8. Зважаючи на важливу роль аграрно-продовольчих товарів в експорті Одеського регіону, в роботі розроблені рекомендації щодо покращення їх продажу на зарубіжних ринках. Розвиток зовнішньої торгівлі аграрнопродовольчими товарами Одеського регіону повинен передбачати диверсифікацію ринків збуту шляхом закріплення на існуючих та відкриття нових ринків, провадження активних дій з боку держави та регіональної влади, спрямованих на полегшення доступу вітчизняних експортерів до потенційно привабливих ринків. Також варто організувати постійний моніторинг світового ринку аграрного продовольства по країнах та товарах для виявлення нових, потенційно привабливих ніш для товарів Одеського регіону. Необхідне також забезпечення інформаційної підтримки сільськогосподарських товаровиробників і переробників Одеського регіону шляхом надання доступу до оперативної інформації про попит на зовнішніх ринках, умови та процедури доступу до них, зокрема нормативно-правове регулювання, митні процедури, стандарти та технічні регламенти, можливі зміни кон'юнктури ринків збуту тощо.

АНОТАЦІЯ

Голіцина О.А., «Стан та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі товарами регіону(на прикладі Одеського регіону)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою

програмою «Міжнародна економіка», - Одеський національний економічний університет, - Одеса, 2021 р.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є процес здійснення Одеським регіоном зовнішньої торгівлі товарами.

У роботі розглядаються поняття, особливості та чинники зовнішньої торгівлі товарами Одеського регіону та розглянута світова та українська практика регулювання зовнішньої торгівлі товарами, надані основні методи аналізу зовнішньої торгівлі товарами.

Охарактеризовано Одеський регіон в якості суб'єкта зовнішньої торгівлі товарами. Проаналізовано динаміка та структура зовнішньої торгівлі товарами в Одеському регіоні.

Обґрунтовані перспективи розвитку зовнішньої торгівлі товарами в Одеському регіоні, розроблені рекомендації щодо покращення зовнішньої торгівлі аграрно-продовольчими товарами Одеського регіону.

Ключові слова: зовнішня торгівля товарами, Одеський регіон, світова та українська практика, особливості, динаміка, структура, перспективи розвитку, аграрно-продовольчі товари

ANNOTATION

Golitsyna O.A., "The state and prospects for the development of foreign trade in goods in the region (on the example of the Odessa region)."

Qualifying work on a bachelor's degree in specialty 292 "International Economic Relations" on an educational program "International Economics", - Odessa National Economic University, - Odessa, 2021

Qualifying work of bachelor consists of three chapters. The object of research is the process of implementing the Odessa region of foreign trade in goods.

The paper examines the concepts, features and factors of foreign trade in goods of the Odessa region and considered the world and Ukrainian practice of regulating foreign trade in goods, provided to the basic methods of analyzing foreign trade in goods.

Odessa region is characterized as a subject of foreign trade in goods. The dynamics and structure of foreign trade in goods in the Odessa region are analyzed.

The prospects for the development of foreign trade in goods in the Odessa region are substantiated, recommendations for improving foreign trade in agricultural products of the Odessa region are developed.

Keywords: foreign trade in goods, Odessa region, world and Ukrainian practice, peculiarities, dynamics, structure, development prospects, agrarian food products